

Proloog

Tijdens de uiterst geheime dagelijkse presidentiële briefing (DPB) van dinsdagmiddag, 28 januari 2020 werd in de Oval Office de uitbraak van een raadselachtig, op longontsteking lijkend virus in China besproken. Ambtenaren van Volksgezondheid en president Trump hielden de bevolking voor dat het virus voor de Verenigde Staten weinig risico vormde.

‘Dit zal de grootste nationale veiligheidsdreiging zijn die u tegenkomt in uw presidentschap,’ meldde Robert O’Brien, adviseur nationale veiligheid aan Trump, en verkondigde daarmee opzettelijk en zo duidelijk mogelijk een ongemakkelijke, tegendraadse mening.

Trump’s hoofd schoot omhoog. Hij stelde enkele vragen aan Beth Shanner, de briefer inzake inlichtingen van de DPB. Ze vertelde dat China zich zorgen maakte en dat de inlichtingendiensten de vinger aan de pols hielden, maar dat het er echt niet naar uitzag dat het zo ernstig zou zijn als de dodelijk uitbraak van Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) in 2003.

‘Dit wordt echt de lastigste kwestie die u het hoofd moet bieden,’ hield O’Brien, gezeten rond het presidentiële bureau, vol; hij was zich ervan bewust dat Trump midden in de impeachmentprocedure in de Senaat zat die twaalf dagen daarvoor was begonnen en al zijn aandacht opslokte. O’Brien was van mening dat een nationale veiligheidsadviseur ook om de hoek moet kijken en waarschuwen voor mogelijke rampen. En dit was een urgent probleem, geen geopolitieke kwestie die over drie jaar misschien zou spelen. Dit virus kon in de Verenigde Staten snel tot ontwikkeling komen.

O’Brien, 53, jurist, schrijver en voormalig internationaal onderhandelaar bij kapingen, was Trump’s vierde nationale veiligheidsadviseur.

Hij zat pas vier maanden op deze sleutelpositie en beschouwde zichzelf niet als een persoon die met de vuist op tafel sloeg, maar hij was ervan overtuigd dat de uitbraak een werkelijke bedreiging vormde.

‘Die conclusie deel ik,’ zei Matt Pottinger, viceadviseur nationale veiligheid vanaf een bank wat verderop in de Oval Office. Trump wist dat Pottinger, 46, die al drie jaar – vanaf het begin van Trumps presidentschap – bij de staf Nationale Veiligheid werkte, bij uitstek, zo niet perfect, in de positie was om zo’n inschatting te maken.

Zijn waarschuwing had autoriteit en legde gewicht in de schaal. Pottinger had zeven jaar in China gewoond en was er verslaggever voor *The Wall Street Journal* geweest tijdens de SARS-uitbraak. Hij was sinoloog en sprak vloeiend Mandarijn.

Behalve een minzame, wereldse workaholic was Pottinger ook een onderscheiden voormalige marinier en inlichtingenofficier, een functie die ertoe leidde dat hij meeschreef aan een belangrijk rapport over de tekortkomingen van de Amerikaanse inlichtingendiensten.

Pottinger wist uit eigen ervaring dat de Chinezen meesters waren in het verstoppertje en wegmoffelen van problemen. Hij had meer dan dertig rapportages over SARS geschreven en hoe de Chinezen maandenlang opzettelijk informatie achterhielden over de ernst van de ziekte en de werkelijke mate van verspreiding flatteerden; door die manier van doen had SARS zich over de wereld kunnen verspreiden. *The Wall Street Journal* had zijn werk voorgedragen voor de Pulitzer Prijs.

‘Wat weet je?’ vroeg Trump aan Pottinger.

Hij had, vertelde Pottinger, de afgelopen vier dagen aan de telefoon gehangen met artsen in China en Hongkong met wie hij contacten onderhield en die medische informatie snaptten. Hij had ook de Chinese sociale media bijgehouden.

‘Wordt het net zo ernstig als in 2003?’ had hij een van zijn contacten in China gevraagd.

‘SARS 2003 is er niets bij,’ antwoordde de expert. ‘Het heeft meer

weg van de influenzapandemie van 1918.’

Pottinger zei dat hij verbijsterd was. De zogeheten Spaanse-griep-pandemie van 1918 had naar schatting aan 50 miljoen mensen wereldwijd het leven gekost, van wie 675.000 in de Verenigde Staten.

‘Waarom denk je dat het erger wordt dan in 2003?’ vroeg de president.

Pottingers contacten hadden hem op de hoogte gebracht van drie factoren waardoor deze nieuwe ziekte zich sneller kon verspreiden. In tegenstelling tot de bedekte berichten die de Chinese regering verspreidde, ging besmetting niet alleen van dier op mens, maar konden mensen elkaar makkelijk aansteken; de zogeheten mens-op-mensbesmetting. En juist die ochtend had hij vernomen dat de ziekte verspreid werd door mensen die geen symptomen hadden; de zogeheten asymptomatische verspreiding. Volgens zijn beste, betrouwbaarste bron vertoonde 50 procent van de besmette mensen geen symptomen. Dus het ging om een ongekende gezondheids crisis, van een onbeheersbaar virus dat zich op grote schaal kon verspreiden zonder meteen opgemerkt te worden. Het had zich al ver van Wuhan in China, waar de uitbraak schijnbaar begonnen was, verspreid. Voor Pottinger waren dit de drie alarmbellen van een drietrapsalarm.

Het zorgelijkst was, zei Pottinger, dat de Chinezen Wuhan, met 11 miljoen inwoners groter dan welke Amerikaanse stad ook, in quarantaine hadden geplaatst. Mensen mochten niet binnen China reizen, bijvoorbeeld van Wuhan naar Beijing. Maar reizen van China naar de rest van de wereld, inclusief de Verenigde Staten, waren niet verboden. Dit betekende dat een zeer besmettelijk, rampzalig virus waarschijnlijk stilletjes al de vs was binnengeslopen.

‘Wat kunnen we eraan doen?’ vroeg de president.

Een halt toeroepen aan reizen van China naar de vs, zei Pottinger.

Pottinger was ervan overtuigd dat de informatie van zijn bronnen gedegen was, op harde cijfers gebaseerd, geen speculatie. Hij was

een diepgravend onderzoek naar het nieuwe virus begonnen. Het eerste gerapporteerde geval buiten China was in Thailand geweest, op 13 januari. Het was duidelijk dat het virus van mens op mens overging.

Hoge ambtenaren van de Centers for Disease Control (CDC), het hoogste volksgezondheidsorgaan van het land, hadden ook met toenemende zorg aan Pottinger gerapporteerd dat ze al weken probeerden het expertteam van de Epidemiologische Inlichtingendienst naar China te sturen om de situatie ter plekke te onderzoeken. De Chinezen gaven geen sjoerge en weigerden mee te werken of monsters van het virus te delen, zoals internationaal was afgesproken.

Het hoofd van de Chinese Epidemiologische Dienst had tijdens een telefoongesprek haast als een gijzelaar geklonken en ook de Chinese minister voor Volksgezondheid had Amerikaanse hulp afgeslagen.

Pottinger kwam dit scenario bekend voor. In het weekend van 24-26 januari had hij veel telefoontjes gepleegd. 'Na dat weekend stonden mijn haren rechtovereind,' vertelde Pottinger in vertrouwen. Diverse Chinese topfunctionarissen met banden met de Communistische Partij en de regering maakten duidelijk dat zij dachten dat China een sinister doel nastreefde: 'China zal niet het enige land zijn dat hier last van krijgt.' Als China het enige land was dat te maken kreeg met massale besmetting in de orde van grootte van de pandemie van 1918, zou dat economisch heel slecht uitpakken voor dat land. Het was een verdenking, maar wel door mensen die het regime als geen ander kenden. Het was een angstaanjagende mogelijkheid. Pottinger, een havik inzake China, was nog niet zover dat hij een oordeel had over China's bedoelingen. De uitbraak was naar alle waarschijnlijkheid onbedoeld. Maar hij was ervan overtuigd dat de Verenigde Staten een ongekende gezondheidscrisis te wachten stond. En China's gebrek aan transparantie zou die alleen maar verergeren. Met SARS hadden de Chinezen de uitbraak van een nieuwe, gevaarlijke infectieziekte schandaligerwijze drie maanden

verborgen gehouden.

Drie dagen later, op 31 januari, legde de president beperkingen op aan reizigers uit China, tegen de zin van een aantal van zijn kabinetsleden. Maar zijn aandacht ging vooral naar allesbehalve het virus uit: de aankomende Super Bowl, de technologische problemen bij de partijbijeenkomsten van de Democraten in Iowa, zijn State of the Union-toespraak en bovenal, de impeachmentprocedure in de Senaat. Wanneer de zeer besmettelijke, door het nieuwe coronavirus veroorzaakte longziekte bekend als Covid-19 ter sprake kwam bij gelegenheden waarin Trump grote aantallen Amerikanen kon bereiken, bleef hij de bevolking geruststellen dat ze weinig risico liepen.

‘Hoeveel zorgen maakt u zich over het coronavirus?’ vroeg Sean Hannity van Fox News op 2 februari aan Trump aan het eind van het interview voorafgaand aan de Super Bowl, dat voornamelijk ging over hoe oneerlijk de impeachmentprocedure was en over zijn Democratische tegenstanders voor de verkiezingen van 2020.¹

‘We hebben vrijwel helemaal afgegrensd dat het uit China hiernaartoe komt,’ zei Trump. Het interview voorafgaand aan de wedstrijd was een soort presidentiële traditie en trok het grootste publiek dat de populaire en controversiële presentator van praatprogramma’s ooit had gehad. ‘We bieden geweldige hulp aan. Daar hebben we de besten ter wereld voor... Maar we willen niet dat duizenden mensen het land binnenkomen met dit probleem, dit coronavirus.’

Diezelfde ochtend had zelfs nationale veiligheidsadviseur O’Brien, die een paar dagen daarvoor nog zijn onheilspellende waarschuwing had uitgesproken, bij *Face the Nation* op de zender CBS gezegd: ‘Op dit moment hoeven Amerikanen niet in paniek te raken. Het is iets wat weinig risico met zich meebrengt, volgens ons, in de vs.’²

Twee dagen later, op 4 februari, zetten 40 miljoen Amerikanen hun tv aan om naar de jaarlijkse State of the Union-toespraak van de president te kijken, een grondwettelijk verankerd bijpraten van het Congres over de meest dringende zaken in het land. Deze toespraak is voor een president het moment met de grootste zichtbaarheid,

waar hij zaken van het hoogste belang kan bespreken.

Ergens halverwege de lange toespraak noemde Trump het coronavirus in een kort paragraafje. ‘Het beschermen van de gezondheid van Amerikanen betekent ook dat we infectieziekten bestrijden. We coördineren en werken nauw samen met de Chinese regering bij de uitbraak van het coronavirus in China,’ zei Trump. ‘Mijn regering zal de nodige stappen ondernemen om onze burgers te behoeden voor deze bedreiging.’³

Maar daar hoorde niet bij dat hij met het volk ook maar iets van de waarschuwing die hij gekregen had, deelde.

Toen ik de president later vroeg naar de waarschuwing die O’Brien had geuit, zei hij dat hij zich er niets van herinnerde. ‘Weet je, ik weet zeker dat hij het gezegd heeft,’ zei Trump. ‘Aardige vent.’⁴

En in een interview met president Trump op 19 maart, zes weken voordat ik van O’Briens en Pottingers waarschuwingen hoorde, zei de president dat zijn verklaringen in de eerste paar weken van het virus opzettelijk bedoeld waren om er niet de aandacht op te vestigen.

‘Ik wilde het steeds downplayen,’ vertelde Trump me. ‘Ik downplay het nog steeds graag, want ik wil geen paniek ontketenen.’⁵

Trump belde me op vrijdag 7 februari 2020 om negen uur ’s avonds thuis op. Aangezien hij vrijgesproken was in de impeachmentprocedure in de Senaat, verwachtte ik dat hij goedgehumeurd zou zijn.

‘We hebben te maken met een nogal interessante tegenvaller met dat virus in China,’ zei hij.⁶ Hij had de avond ervoor met president Xi Jinping van China gesproken.

‘Tegenvaller?’ Mij verbaasde het dat hij bezig was met het virus en niet met zijn vrijspraak. Er waren nog maar twaalf geverifieerde gevallen in de Verenigde Staten. De eerste dode als gevolg van het coronavirus in de Verenigde Staten zou nog drie weken op zich laten wachten. Het nieuws had het alleen maar over de impeachmentprocedure gehad.

De Chinezen waren erg op het virus gefocust, zei Trump.

‘Ik denk dat het over twee maanden weggaat, met de hitte,’ zei Trump. ‘Je weet dat het virus gedood wordt als het warmer wordt. Nou ja, dat hoop je.’

Hij voegde eraan toe: ‘We hadden een goed gesprek, een lang gesprek. Maar we hebben een goede relatie. Volgens mij mogen we elkaar graag.’

Ik herinnerde de president eraan dat hij me in eerdere interviews voor dit boek verteld had dat hij president Xi stevig geconfronteerd had met diens *Made in China 2025*-plan om de Verenigde Staten in te halen en 's werelds grootste producent van hightech fabricage in de tien belangrijkste industrieën te worden, van zelfrijdende auto's tot biogeneeskunde. ‘Dat is nogal een belediging voor mij,’ had Trump tegen Xi gezegd. De president had ook vol trots gezegd dat hij ‘China op handelsgebied het vuur aan de schenen legde’⁷ en dat hij de oorzaak was van China's negatief geworden jaarlijkse economische groeicijfer.

‘O ja, we hebben wel eens een meningsverschil,’ erkende Trump. Dus wat had president Xi gisteren te melden?

‘O, we hebben het voornamelijk over het virus gehad,’ zei Trump. Waarom? vroeg ik me af. ‘Voornamelijk?’

‘En ik denk dat hij het in de hand weet te houden,’ zei Trump. ‘Maar het is een lastige situatie, weet je.’

Waarom ‘lastig’?

‘Het gaat door de lucht,’ zei Trump. ‘Dat is altijd moeilijker dan door aanraking. Je hoeft niks aan te raken. Snap je? Maar met lucht, je hoeft alleen maar de lucht in te ademen en zo wordt het overgebracht. Dus dat is een hele lastige. Dat is heel hachelijk. En het is ook dodelijker dan zelfs de stevigste griep.’

‘Dodelijk’ was een harde term. Er was hier duidelijk iets gaande waar ik geen zicht op had. In de maand die volgde, reisde ik meermaals naar Florida en de Westkust, me niet bewust van de groeiende pandemie. Op dat moment was ik er niet van op de hoogte dat

O'Brien de president verteld had dat het virus 'de grootste nationale veiligheidsdreiging zal worden die u tegenkomt in uw presidentschap'. Ik had niemand horen beweren dat Amerikanen hun gedrag moesten aanpassen, anders dan niet naar China reizen. Amerikanen deden wat ze altijd deden, en meer dan 60 miljoen van hen namen die maand een binnenlandse vlucht.

Tijdens ons telefoongesprek kende Trump veel details over het virus.

Trump vervolgde: 'Best verbazingwekkend. Dit is dodelijker dan griep, misschien wel vijf keer dodelijker.

'Dit is dodelijk spul,' herhaalde Trump. Hij prees president Xi. 'Ik vind dat hij goed werk levert. Hij heeft in no-time een aantal ziekenhuizen gebouwd. Ze weten wat ze aan het doen zijn. Ze zijn heel georganiseerd. We zullen zien. We werken met ze samen. We sturen spullen op, apparatuur en heel veel andere dingen. En de relatie is goed. Beter dan eerst. Er was spanning vanwege de [handels]deal.'

Mijn eerste boek over zijn presidentschap, *Angst: Trump in het Witte Huis*, was zeventien maanden vóór dit telefoontje van 7 februari uitgekomen. *Angst* beschrijft Trump als een 'emotioneel gestreste, onbestendige en onvoorspelbare leider,' die een regeringscrisis en een 'zenuwzinking van de uitvoerende macht van het machtigste land ter wereld' had veroorzaakt.

Tijdens een gesprek op televisie over *Angst* werd me gevraagd hoe ik Trumps leiderschap in een notendop zou omschrijven.⁸ 'Laten we hopen dat we in godsnaam geen crisis over ons heen krijgen,' zei ik.

Trump had niet geïnterviewd willen worden voor *Angst*, maar vertelde zijn staf regelmatig dat hij wenste dat hij had meegewerkt. En dus stemde hij ermee in voor dit boek te worden geïnterviewd. Op 7 februari hielden we het zesde van de uiteindelijk zeventien interviews.

Ik vroeg: 'Wat is het plan voor de komende acht tot tien maanden?' 'Het gewoon goed doen,' antwoordde Trump. 'Het gewoon

goed doen. Het land goed runnen.’

‘Help me even om “goed” te definiëren,’ zei ik.

‘Nou,’ zei Trump. ‘Als je het land runt alsof het vol verrassingen zit. *Dan zit er achter iedere deur dynamiet.*’

Jaren geleden had ik eens een vergelijkbare uitdrukking gehoord die door strijdkrachten werd gebruikt om de gevaren en zenuwslopende emoties van huis-aan-huiszoekingen in een gevechtszone vol geweld te beschrijven.

De ‘dynamiet achter de deur’-uitspraak van Trump verbaasde me. In plaats van zijn gebruikelijke, opgewekte, cheerleading of boze zelf klonk de president onheilspellend, onzeker zelfs, met een vleugje onverwacht fatalisme.

‘Je wilt “goed” zeggen, maar dan gebeurt er wat,’ vervolgde Trump. ‘Zoals bij Boeing, bijvoorbeeld. Boeing was het beste bedrijf ter wereld, en ineens maakt het een grote, grote misstap. En dat doet het land kwaad.’ Boeing is nog niet gekomen van de problemen met het 737-MAX-toestel dat in 2019 aan de grond gehouden werd na twee dodelijke ongelukken binnen vijf maanden in Indonesië en Ethiopië, waarbij alle 346 mensen aan boord omkwamen.

‘General Motors staakt,’ gaf Trump als ander voorbeeld. Bijna 50.000 arbeiders hielden een veertig dagen durende staking in het najaar van 2019. ‘Dat hadden ze niet moeten doen. Ze hadden eruit moeten komen. Maar dat is ze niet gelukt. Ze zijn gaan staken. Honderdduizenden mensen die niet werken. Dat soort dingen gebeuren. En jij moet het allemaal repareren.’

‘Achter iedere deur zit dynamiet’ lijkt de opmerking te zijn met het grootste bewustzijn van de gevaren, druk en verantwoordelijkheden van het presidentschap die ik Trump publiek of privé ooit heb horen maken.

Maar de onverwachte kop van het telefoongesprek was ook zijn gedetailleerde informatie over het virus en zijn beschrijving ervan als dodelijk, zo vroeg in februari, meer dan een maand voordat het hem, zijn presidentschap en de Verenigde Staten zou overspoelen.

En zo in tegenspraak met wat hij in het openbaar zei.

De details uit het telefoongesprek met Xi waren zorgwekkend. Pas later kwam ik erachter dat er veel meer verborgen was gehouden: dat zijn hoogste nationale veiligheidsadviseur van het Witte Huis hem had gewaarschuwd voor een dreigende ramp in de vs en dat China en Xi niet te vertrouwen waren; dat zijn hoogste gezondheidsadviseurs wanhopig hadden geprobeerd hun medisch team China in te krijgen voor onderzoek; dat Trump zelf Xi hulp had aangeboden en persoonlijk afgewezen was.

Xi hield veel verborgen. En Trump ook.

Dus wie was er verantwoordelijk voor het niet-informereren van de Amerikaanse bevolking dat er een pandemie op komst was?

Waar ging het mis? Welke leiderschapsbeslissingen nam Trump wel of niet in die cruciale eerste weken? Het zou me maanden kosten om de antwoorden op die vragen te vinden.

Na verslaglegging in *Angst* was ik van mening dat de mogelijke crisis waarover ik bezorgd was, zou voortkomen uit buitenlandse betrekkingen, een gebied waarin Trump de minste ervaring had en de grootse risico's nam. Dus toen ik vorig jaar, ver voor de komst van het virus, aan mijn onderzoek begon voor dit boek, besloot ik nog eens goed te kijken naar het nationale veiligheidsteam dat hij in de arm genomen en opgebouwd had in de eerste paar maanden na zijn verkiezing in 2016.

Nu zie ik dat de manier waarop Trump omgaat met het virus – zonder meer de grootste beproeving voor hem en zijn presidentschap – een weergave is van de instincten, gewoontes en stijl die hij zich in de eerste jaren van zijn presidentschap en tijdens zijn leven heeft eigen gemaakt.

Een van de grote vragen van elk presidentschap is: hoe loopt het af? Maar even groot is de vraag: hoe is het begonnen? Laten we daar eens naar kijken.